

OD REDAKTORÓW NAUKOWYCH ■ 25

EUROPEJSKA DEFINICJA MEDYCYNY
RODZINNEJ ■ 27

I DZIEDZINA MEDYCYNY RODZINNEJ

1 SPRAWOWANIE OPIEKI PODSTAWOWEJ ■ 29

1.1. Medycyna rodzinna w systemie ochrony zdrowia ■ 30

1.1.1. Zadania podstawowej opieki zdrowotnej i innych części systemu ■ 30
Zbigniew J. Król

1.1.2. Prawa pacjenta w systemie ■ 32
Tamara Zimna

1.1.3. Bezpieczna opieka podstawowa ■ 33
Katarzyna Kosiek

1.2. Epidemiologia w podstawowej opiece zdrowotnej ■ 34

1.2.1. Najczęstsze przyczyny zgłoszeń do lekarza rodzinnego ■ 34
Donata Kurpas

1.2.2. Choroby ostre i przewlekłe leczone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej ■ 35
Donata Kurpas

1.2.3. Dolegliwości nietypowe i niezróżnicowane ■ 38
Donata Kurpas

1.3. Relacja lekarz – pacjent – rodzina ■ 39

Sławomir Czachowski

1.4. Profilaktyka i promocja zdrowia ■ 40

1.4.1. Zdrowie i choroba ■ 40
Maciej Godycki-Ćwirko

1.4.2. Strategie i poziomy profilaktyki ■ 41
Maciej Godycki-Ćwirko

1.4.3. Oportunistyczna profilaktyka i promocja zdrowia ■ 43
Maciej Godycki-Ćwirko

1.4.4. Programy promocji zdrowia i profilaktyki ■ 43
Maciej Godycki-Ćwirko

1.4.5. Szczepienia obowiązkowe i zalecane ■ 45
Elżbieta Kryj-Radziszewska

1.4.6. Badania przesiewowe ■ 46
Tomasz Korman

1.4.7. Edukacja zdrowotna ■ 49
Barbara Wizner

1.4.8. Promocja zdrowia w społeczności lokalnej ■ 50
Jacek R. Łuczak

1.4.9. Medycyna podróży ■ 51
Henryka Mięgoć

1.4.10. Medycyna sportowa ■ 52
Wojciech Gawroński, Grzegorz Margas

1.5. Opieka paliatywna ■ 54

Krzysztof Buczkowski, Małgorzata Krajnik

1.6. Konsultacja lekarza rodzinnego ■ 59

1.6.1. Struktura konsultacji ■ 59
Alicja Małgorzata Ołtarzewska

1.6.2. Wywiad przeżyty ■ 60
Ludmiła Marcinowicz

1.6.3. Badanie fizykalne ■ 61
Katarzyna Kosiek, Elżbieta Kryj-Radziszewska

1.6.4. Badania dodatkowe ■ 66
Anna Gryko

1.6.5. Leczenie niefarmakologiczne ■ 77

1.6.5.1. Zmiany stylu życia ■ 77
Tomasz Tomasik

1.6.5.2. Fizjoterapia ■ 79
Janusz Krzysztoń

1.6.5.3. Psychoterapia ■ 81
Donata Kurpas

1.6.6. Ogólne zasady farmakoterapii ■ 82
Sławomir Chlabcz

1.6.7. Drobne zabiegi ■ 84
Artur Mierzecki

1.6.8. Konsultacja specjalistyczna ■ 85
Adam Windak

1.7. Wizyta domowa ■ 86

Janusz Krzysztoń

1.8. Organizacja praktyki ■ 87

1.8.1. Struktura i wyposażenie ■ 87
Honorata Błaszczuk

1.8.2. Praca zespołowa ■ 89
Honorata Błaszczuk

1.8.3. Zarządzanie czasem ■ 90
Katarzyna Kosiek

1.8.4. Dokumentacja medyczna ■ 91
Tomasz Sobalski

1.8.5. Informatyzacja ■ 92
Rafał Kacorzyk

1.9. Ocena i poprawa jakości opieki ■ 94

Tomasz Tomasik

2 OPIEKA UKIERUNKOWANA NA PACJENTA ■ 97

2.1. Fazy rozwoju człowieka ■ 98
Małgorzata Makowiec-Dyrda

2.2. Pacjent w rodzinie ■ 99
Bogdan de Barbaro

2.3. Środowiskowe determinanty zdrowia ■ 100
Sławomir Czachowski

2.4. Partnerstwo i autonomia pacjentów w podejmowaniu decyzji ■ 102
Jacek R. Łuczak

2.5. Wymiary ciągłości opieki ■ 103
Marek Oleszczyk

3 SPECYFIKA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ■ 105**3.1. Opieka nad szczególnymi grupami pacjentów ■ 106****3.1.1. Opieka przedkoncepcyjna ■ 106**

Małgorzata Makowiec-Dyrda

3.1.2. Kobieta w ciąży ■ 107

Małgorzata Makowiec-Dyrda

3.1.3. Noworodek ■ 109

Elżbieta Kryj-Radziszewska

3.1.4. Niemowlęta i małe dzieci ■ 110

Elżbieta Kryj-Radziszewska

3.1.5. Dzieci w wieku szkolnym ■ 112

Dorota Emilia Bielska

3.1.6. Młodzież w okresie dojrzewania ■ 113

Dorota Emilia Bielska

3.1.7. Osoby w wieku podeszłym ■ 116

Małgorzata Koziańska-Rościszewska

3.2. Decyzja medyczna a wiedza o pacjencie ■ 119**3.2.1. Etapowe podejmowanie decyzji ■ 119**

Przemysław Kardas

3.2.2. Czujne wyczekiwanie ■ 120

Przemysław Kardas

3.2.3. Nieuchronność niepewności ■ 120

Przemysław Kardas

3.2.4. Algorytmy i wytyczne postępowania ■ 121

Przemysław Kardas

3.2.5. Sytuacje nadzwyczajne ■ 123

Przemysław Kardas

3.3. Czułość, swoistość, negatywna i pozytywna wartość prognostyczna ■ 124

Rafał Niżankowski

3.4. Efektywność kosztowa – koszty efektywności ■ 128

Rafał Niżankowski

4 PODEJŚCIE WSZECHSTRONNE ■ 131**4.1. Znaczenie wielochorobowości ■ 132**

Donata Kurpas

4.2. Priorytety zdrowotne ■ 132

Donata Kurpas

5 ORIENTACJA NA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ ■ 135**5.1. Epidemiologia lokalna a potrzeby zdrowotne społeczności ■ 136**

Piotr Tyszko

5.2. Nierówności zdrowia ■ 137

Maciej Godycki-Ćwirko

5.3. Potrzeby zdrowotne jednostki i społeczności lokalnej ■ 138

Piotr Tyszko

5.4. Partnerzy w opiece nad społecznością lokalną ■ 139

Piotr Tyszko

5.5. Pomoc społeczna ■ 140

Piotr Tyszko

6 PODEJŚCIE HOLISTYCZNE ■ 143**6.1. Biopsychospołeczne podejście do problemu pacjenta ■ 144**

Witold Lukas

6.2. Kulturowe uwarunkowania opieki ■ 145

Witold Lukas

6.3. Wartości, oczekiwania, przekonania i doświadczenia pacjentów ■ 146

Witold Lukas

7 DETERMINANTY KOMPETENCJI LEKARZA RODZINNEGO ■ 147**7.1. Kontekst profesjonalny ■ 148****7.1.1. Specyfika miejsca pracy ■ 148**

Adam Windak

7.1.2. Organizacje profesjonalne ■ 149

Agnieszka Jankowska-Zduńczyk

7.1.3. Ograniczenie zasobów a potrzeby pacjenta ■ 150

Jacek R. Łuczak

7.1.4. Ramy prawne i finansowe udzielania świadczeń ■ 152

Adam Kozierkiewicz

7.1.5. Wpływ środowiska domowego i zawodowego ■ 153

Nadia Bryl

7.2. Osobista postawa ■ 154**7.2.1. Wartości etyczne lekarza ■ 154**

Witold Lukas

7.2.2. Postawy i uczucia ■ 155

Witold Lukas

7.2.3. Praca zawodowa a życie osobiste lekarza ■ 156

Witold Lukas

7.3. Dowody naukowe ■ 156**7.3.1. Typy badań i decyzje oparte na dowodach naukowych ■ 156**

Rafał Niżankowski

7.3.2. Znaczenie statystyki medycznej jako źródła informacji ■ 159

Rafał Niżankowski

7.3.3. Źródła wiarygodnej informacji medycznej ■ 161

Rafał Niżankowski

7.3.4. Krytyczna analiza informacji ■ 162

Rafał Niżankowski

7.3.5. Ustawiczny rozwój zawodowy ■ 165

Tomasz Tomasiak

- 8.1. **Afazja** ■ 168
Julia Strumiło
- 8.2. **Afta** ■ 168
Bartosz J. Sapilak
- 8.3. **Anizokoria** ■ 168
Justyna Izdebska
- 8.4. **Anosmia** ■ 169
Julia Strumiło
- 8.5. **Arytmia** ■ 169
Bartosz Trzeciak
- 8.6. **Bezdech senny** ■ 170
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 8.7. **Bezsenność** ■ 170
Bartosz Trzeciak
- 8.8. **Biegunka** ■ 171
Wiktor Łaszewicz
- 8.9. **Ból brzucha** ■ 171
Małgorzata Pietrzykowska
- 8.10. **Ból gardła** ■ 172
Izabela Banaś
- 8.11. **Ból głowy** ■ 172
Bartosz Trzeciak
- 8.12. **Ból kończyn** ■ 173
Witold Drzastwa
- 8.13. **Ból mięśniowo-szkieletowy** ■ 173
Anna Górską
- 8.14. **Ból łędźwiowo-krzyżowy** ■ 174
Anna Górską
- 8.15. **Ból oka** ■ 175
Ewa Langwińska-Woško
- 8.16. **Ból stawu** ■ 176
Anna Górską
- 8.17. **Ból ucha** ■ 177
Izabela Banaś
- 8.18. **Ból w klatce piersiowej** ■ 177
Bartosz J. Sapilak
- 8.19. **Bradykardia** ■ 178
Elżbieta Mizgała
- 8.20. **Chrapanie** ■ 178
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 8.21. **Chromanie** ■ 179
Bartosz Trzeciak
- 8.22. **Chrypka** ■ 179
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 8.23. **Czerwone oko** ■ 180
Justyna Izdebska
- 8.24. **Częstomocz** ■ 180
Anna Gryko
- 8.25. **Czkawka** ■ 181
Wiktor Łaszewicz
- 8.26. **Diplopia** ■ 181
Justyna Izdebska
- 8.27. **Drętwienie** ■ 181
Sławomir Czachowski
- 8.28. **Drgawki** ■ 182
Bartosz J. Sapilak
- 8.29. **Drżenia** ■ 182
Bartosz Trzeciak
- 8.30. **Duszność** ■ 183
Anna Hans-Wytrychowska, Krzysztof Wytrychowski
- 8.31. **Dysfagia** ■ 183
Sławomir Chlabcz
- 8.32. **Dysgrafia** ■ 184
Dorota Emilia Bielska
- 8.33. **Dysleksja** ■ 185
Dorota Emilia Bielska
- 8.34. **Dyspareunia** ■ 185
Andrzej Rudziński
- 8.35. **Dyspepsja** ■ 185
Wiktor Łaszewicz
- 8.36. **Dyzuria** ■ 186
Anna Gryko
- 8.37. **Furczenia** ■ 186
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 8.38. **Głuchota** ■ 187
Marek Rogowski
- 8.39. **Gorączka** ■ 187
Bartosz J. Sapilak
- 8.40. **Hepatomegalia** ■ 187
Zbigniew Gugnowski
- 8.41. **Jadłowstręt** ■ 188
Izabela Banaś
- 8.42. **Kaszel** ■ 188
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 8.43. **Katar** ■ 189
Anna Hans-Wytrychowska, Krzysztof Wytrychowski
- 8.44. **Kolka** ■ 190
Małgorzata Pietrzykowska
- 8.45. **Krew w stolcu** ■ 190
Bartosz J. Sapilak
- 8.46. **Krwawienia z dróg rodnych** ■ 191
Andrzej Rudziński
- 8.47. **Krwawienie z nosa** ■ 191
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 8.48. **Krwiomocz** ■ 192
Bartosz J. Sapilak
- 8.49. **Krwioplucie** ■ 192
Małgorzata Pietrzykowska
- 8.50. **Kurcze łydek** ■ 193
Bartosz J. Sapilak
- 8.51. **Lęk** ■ 193
Julia Strumiło
- 8.52. **Limfadenopatia** ■ 193
Alicja Małgorzata Ohtarzewska
- 8.53. **Majaczenie** ■ 194
Julia Strumiło
- 8.54. **Moczenie nocne** ■ 194
Elżbieta Mizgała
- 8.55. **Mroczki przed oczami** ■ 195
Sławomir Czachowski
- 8.56. **Nadmierna potliwość** ■ 195
Sławomir Czachowski

- 8.57. Niedosłuch** ■ 196
Marek Rogowski
- 8.58. Nudności** ■ 196
Wiktor Łaszewicz
- 8.59. Objaw Babińskiego** ■ 196
Sławomir Chlabicz
- 8.60. Objaw Blumberga** ■ 197
Sławomir Chlabicz
- 8.61. Objaw Chełmońskiego** ■ 197
Sławomir Chlabicz
- 8.62. Objaw Goldflama** ■ 197
Bartosz J. Sapilak
- 8.63. Objaw Homansa** ■ 198
Bartosz J. Sapilak
- 8.64. Zespół Hornera** ■ 198
Ewa Langwińska-Wośko
- 8.65. Objaw Lasegue'a** ■ 199
Bartosz J. Sapilak
- 8.66. Objawy otrzewnowe** ■ 199
Małgorzata Pietrzykowska
- 8.67. Obniżony nastrój** ■ 199
Julia Strumiło
- 8.68. Odleżyna** ■ 200
Bartosz J. Sapilak
- 8.69. Omdlenie** ■ 200
Bartosz J. Sapilak
- 8.70. Opóźniony wytrysk** ■ 201
Paweł Lewek
- 8.71. Opryszczka** ■ 201
Bartosz J. Sapilak
- 8.72. Otępienie** ■ 201
Bartosz J. Sapilak
- 8.73. Owrzodzenie** ■ 202
Andrzej Molisz
- 8.74. Polidypsja** ■ 203
Ireneusz Szymczyk
- 8.75. Polifagia** ■ 203
Ireneusz Szymczyk
- 8.76. Poliuria** ■ 203
Ireneusz Szymczyk
- 8.77. Pokrzywka** ■ 204
Sławomir Chlabicz
- 8.78. Porażenie** ■ 204
Julia Strumiło
- 8.79. Przedwczesny wytrysk** ■ 204
Paweł Lewek
- 8.80. Przepuklina** ■ 205
Witold Drzastwa
- 8.81. Rumień** ■ 206
Piotr Gutknecht
- 8.82. Smolisty stolec** ■ 206
Bartosz J. Sapilak
- 8.83. Powiększenie śledziony** ■ 206
Alicja Małgorzata Ołtarzewska
- 8.84. Stulejka** ■ 207
Bartosz J. Sapilak
- 8.85. Szmer serca** ■ 207
Sławomir Czachowski
- 8.86. Sztywność karku** ■ 208
Julia Strumiło
- 8.87. Szum uszny** ■ 208
Marek Rogowski
- 8.88. Ślepotą przemijająca** ■ 209
Anna Zaleska-Żmijewska
- 8.89. Śpiączka** ■ 209
Julia Strumiło
- 8.90. Światłowstręt** ■ 210
Anna Zaleska-Żmijewska
- 8.91. Świąd** ■ 210
Magdalena Reiwer-Gostomska
- 8.92. Świsty** ■ 211
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 8.93. Tachyпноë** ■ 211
Anna Gryko
- 8.94. Teleangiektazje** ■ 211
Alicja Małgorzata Ołtarzewska
- 8.95. Tiki** ■ 212
Dorota Emilia Bielska
- 8.96. Trzeszczenia** ■ 212
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 8.97. Uplawy** ■ 213
Andrzej Rudziński
- 8.98. Utrata masy ciała** ■ 213
Bartosz Trzeciak
- 8.99. Wole** ■ 213
Bartosz Trzeciak
- 8.100. Wybroczyny** ■ 214
Alicja Małgorzata Ołtarzewska
- 8.101. Wymioty** ■ 214
Wiktor Łaszewicz
- 8.102. Wyprysk** ■ 215
Piotr Gutknecht
- 8.103. Wysypka** ■ 215
Zbigniew Gugnowski
- 8.104. Wzdęcia** ■ 216
Wiktor Łaszewicz
- 8.105. Zaburzenia erekcji** ■ 216
Paweł Lewek
- 8.106. Załupek** ■ 217
Andrzej Molisz
- 8.107. Zaparcie** ■ 217
Wiktor Łaszewicz
- 8.108. Zatrzymanie moczu** ■ 218
Anna Gryko
- 8.109. Zawroty głowy** ■ 218
Marek Rogowski
- 8.110. Zgaga** ■ 219
Wiktor Łaszewicz
- 8.111. Zmęczenie** ■ 219
Bartosz Trzeciak
- 8.112. Znamię** ■ 219
Piotr Gutknecht
- 8.113. Żółtaczką** ■ 220
Zbigniew Gugnowski

9.1. Najczęstsze schorzenia ostre ■ 222

- 9.1.1. **Częstoskurcz nadkomorowy** ■ 222
Janusz Siebert, Łukasz Lewicki
- 9.1.2. **Napadowe migotanie przedsionków** ■ 223
Janusz Siebert, Łukasz Lewicki
- 9.1.3. **Komorowe zaburzenia rytmu serca** ■ 225
Janusz Siebert, Łukasz Lewicki
- 9.1.4. **Zawał serca** ■ 227
Anna Posadzy-Mańczyńska
- 9.1.5. **Żyłna choroba zakrzepowo-zatorowa** ■ 235
Anna Posadzy-Mańczyńska
  - 9.1.5.1. **Zakrzepowe zapalenie (zakrzepica) żył głębokich** ■ 236
Anna Posadzy-Mańczyńska
  - 9.1.5.2. **Zatorowość płucna** ■ 237
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz,
Anna Posadzy-Mańczyńska
  - 9.1.5.3. **Profilaktyka pierwotna żyłnej choroby zakrzepowo-zatorowej** ■ 239
Anna Posadzy-Mańczyńska
- 9.1.6. **Zakrzepowe zapalenie żył powierzchownych** ■ 241
Anna Posadzy-Mańczyńska
- 9.1.7. **Ostra niewydolność serca** ■ 242
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz

9.2. Najczęstsze choroby przewlekłe ■ 244

- 9.2.1. **Nadciśnienie tętnicze** ■ 244
Anna Posadzy-Mańczyńska
- 9.2.2. **Choroba niedokrwienności serca (choroba wieńcowa)** ■ 253
Anna Posadzy-Mańczyńska
- 9.2.3. **Przewlekła niewydolność serca** ■ 257
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz
- 9.2.4. **Utrwalone migotanie przedsionków** ■ 259
Janusz Siebert, Łukasz Lewicki
- 9.2.5. **Trzepotanie przedsionków** ■ 260
Janusz Siebert, Łukasz Lewicki
- 9.2.6. **Zapalenie osierdzia** ■ 262
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz,
Anna Posadzy-Mańczyńska
- 9.2.7. **Zaburzenia przewodnictwa** ■ 263
Janusz Siebert, Łukasz Lewicki
- 9.2.8. **Miażdżyca tętnic obwodowych** ■ 266
Anna Posadzy-Mańczyńska,
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz
  - 9.2.8.1. **Krytyczne niedokrwienie kończyn dolnych** ■ 268
Anna Posadzy-Mańczyńska,
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz
  - 9.2.8.2. **Ostre niedokrwienie kończyn dolnych** ■ 268
Anna Posadzy-Mańczyńska,
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz
  - 9.2.8.3. **Zwężenie tętnic szyjnych** ■ 269
Anna Posadzy-Mańczyńska,
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz
- 9.2.9. **Tętniak aorty brzusznej** ■ 270
Anna Posadzy-Mańczyńska,
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz

9.2.10. **Wady serca** ■ 271
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz

9.2.11. **Kardiomiopatie** ■ 272
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz

9.2.12. **Zapalenie mięśnia sercowego** ■ 273
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz,
Anna Posadzy-Mańczyńska

9.2.13. **Przewlekła niewydolność żylna** ■ 274
Anna Posadzy-Mańczyńska

9.2.13.1. **Zespół pozakrzepowy** ■ 275
Anna Posadzy-Mańczyńska

9.2.13.2. **Żyłaki kończyn dolnych** ■ 276
Anna Posadzy-Mańczyńska

10 CHOROBY UKŁADU ODDECHOWEGO ■ 279

10.1. Najczęstsze schorzenia ostre ■ 280

- 10.1.1. **Ostre zapalenie gardła i migdałków** ■ 280
Lucyna Polańska
- 10.1.2. **Ostre zapalenie zatok przynosowych** ■ 281
Agnieszka Mastalerz-Migas
- 10.1.3. **Krwawienie z nosa** ■ 283
Lucyna Polańska
- 10.1.4. **Ostre zapalenie ucha środkowego** ■ 283
Lucyna Polańska
- 10.1.5. **Zapalenie ucha zewnętrznego** ■ 285
Lucyna Polańska
- 10.1.6. **Ostre zapalenie nagłośni** ■ 285
Lucyna Polańska
- 10.1.7. **Ostre zapalenie krtani i tchawicy** ■ 286
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 10.1.8. **Ostre zapalenie oskrzeli** ■ 287
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 10.1.9. **Zapalenie oskrzelików** ■ 288
Małgorzata Radwańska, Zbigniew Doniec
- 10.1.10. **Zapalenie płuc** ■ 288
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak,
Dagmara Pokorna-Kałwak
- 10.1.11. **Zaostrzenie przewlekłej obturacyjnej choroby płuc** ■ 290
Agata Dutkowska, Adam Antczak, Tadeusz Pietras
- 10.1.12. **Grypa** ■ 292
Agnieszka Mastalerz-Migas, Lidia B. Brydak
- 10.1.13. **Krztusiec** ■ 293
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak,
Dagmara Pokorna-Kałwak
- 10.1.14. **Odma opłucnej** ■ 294
Bartosz J. Sapilak

10.2. Najczęstsze choroby przewlekłe ■ 296

- 10.2.1. **Alergiczny nieżyt nosa** ■ 296
Dagmara Pokorna-Kałwak,
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 10.2.2. **Niealergiczny nieżyt nosa** ■ 296
Dagmara Pokorna-Kałwak,
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak
- 10.2.3. **Polipy nosa** ■ 297
Lucyna Polańska

- 10.2.4. **Wysiękowe zapalenie ucha środkowego** ■ 298
Lucyna Polańska
- 10.2.5. **Astma oskrzelowa** ■ 299
Elżbieta Kryj-Radziszewska
- 10.2.6. **Przewlekła obturacyjna choroba płuc** ■ 302
Agata Dutkowska, Adam Antczak, Tadeusz Pietras
- 10.2.7. **Rozstrzenie oskrzeli** ■ 303
Małgorzata Radwańska, Zbigniew Doniec
- 10.2.8. **Mukowiscydoza** ■ 304
Małgorzata Radwańska, Zbigniew Doniec
- 10.2.9. **Rak płuca** ■ 305
Agata Dutkowska, Adam Antczak, Tadeusz Pietras
- 10.2.10. **Gruźlica** ■ 306
Tadeusz Pietras, Adam Antczak
- 10.2.11. **Sarkoidoza** ■ 307
Tadeusz Pietras, Adam Antczak
- 10.2.12. **Obturacyjny bezdech senny** ■ 308
Maria Magdalena Bujnowska-Fedak

11 CHOROBY UKŁADU POKARMOWEGO ■ 311

11.1. Najczęstsze schorzenia ostre ■ 312

- 11.1.1. **Ostra biegunka** ■ 312
Małgorzata Zwolińska-Wcisło
- 11.1.2. **Zapalenie wyrostka robaczkowego** ■ 313
Małgorzata Palka
- 11.1.3. **Zapalenie uchyłka Meckela** ■ 314
Małgorzata Palka
- 11.1.4. **Zapalenie uchyłków jelita grubego** ■ 314
Tomasz Mach
- 11.1.5. **Ostre zapalenie trzustki** ■ 315
Małgorzata Zwolińska-Wcisło
- 11.1.6. **Ostre zapalenie pęcherzyka żółciowego** ■ 316
Tomasz Mach
- 11.1.7. **Kolka żółciowa** ■ 317
Tomasz Mach

11.2. Najczęstsze choroby przewlekłe ■ 319

- 11.2.1. **Afty** ■ 319
Małgorzata Palka
- 11.2.2. **Choroba refluksowa przełyku** ■ 319
Małgorzata Palka, Mirosław Szura
- 11.2.3. **Przełyk Barretta** ■ 322
Małgorzata Palka
- 11.2.4. **Rak przełyku** ■ 323
Małgorzata Palka
- 11.2.5. **Dyspepsja** ■ 324
Małgorzata Palka
- 11.2.6. **Zakażenie *Helicobacter pylori*** ■ 325
Małgorzata Palka, Mirosław Szura
- 11.2.7. **Zapalenie żołądka** ■ 327
Małgorzata Palka, Mirosław Szura
- 11.2.8. **Choroba wrzodowa** ■ 328
Małgorzata Palka, Mirosław Szura
- 11.2.9. **Rak żołądka** ■ 329
Grzegorz Margas
- 11.2.10. **Nieswoiste zapalenia jelit** ■ 331
Małgorzata Zwolińska-Wcisło

- 11.2.11. **Zespół jelita nadwrażliwego** ■ 333
Małgorzata Zwolińska-Wcisło

- 11.2.12. **Celiakia** ■ 334

Małgorzata Zwolińska-Wcisło

- 11.2.13. **Nietolerancja laktozy** ■ 336

Małgorzata Zwolińska-Wcisło

- 11.2.14. **Polipy jelita grubego** ■ 337

Grzegorz Margas

- 11.2.15. **Uchyłki jelita grubego** ■ 338

Grzegorz Margas

- 11.2.16. **Rak jelita grubego** ■ 339

Grzegorz Margas

- 11.2.17. **Guzki krwawnicze** ■ 341

Grzegorz Margas

- 11.2.18. **Szczelina odbytu** ■ 343

Grzegorz Margas

- 11.2.19. **Torbiel pilonidalna** ■ 343

Grzegorz Margas

- 11.2.20. **Przewlekłe zapalenie trzustki** ■ 344

Grzegorz Margas

- 11.2.21. **Rak trzustki** ■ 345

Grzegorz Margas

- 11.2.22. **Słuszczenie wątroby** ■ 346

Tomasz Mach

- 11.2.23. **Marskość wątroby** ■ 347

Tomasz Mach

- 11.2.24. **Rak wątroby** ■ 348

Tomasz Mach

- 11.2.25. **Niezakaźne zapalenia wątroby** ■ 349

Tomasz Mach

- 11.2.26. **Kamica żółciowa** ■ 350

Tomasz Mach

- 11.2.27. **Polipy pęcherzyka żółciowego** ■ 351

Tomasz Mach

- 11.2.28. **Nowotwory pęcherzyka i dróg żółciowych** ■ 351

Tomasz Mach

12 CHOROBY UKŁADU KOSTNO-STAWOWEGO ■ 353

12.1. Najczęstsze schorzenia ostre ■ 354

- 12.1.1. **Kręcz szyi** ■ 354
Rafał Sapuła
- 12.1.2. **Rwa szyjna** ■ 354
Rafał Sapuła
- 12.1.3. **Uraz typu „smagnięcia biczem”** ■ 356
Rafał Sapuła
- 12.1.4. **Ostre bóle krzyża** ■ 357
Anna Kuryliszyn-Moskal
- 12.1.5. **Rwa kulszowa** ■ 358
Rafał Sapuła
- 12.1.6. **Zespół cieśni nadgarstka** ■ 360
Anna Kuryliszyn-Moskal
- 12.1.7. **Skręcenie stawu skokowego** ■ 361
Rafał Sapuła
- 12.1.8. **Bark zamrożony** ■ 362
Anna Kuryliszyn-Moskal
- 12.1.9. **Łokieć tenisisty** ■ 362
Anna Kuryliszyn-Moskal

- 12.1.10. **Złamanie żebra** ■ 363
Rafał Sapuła
- 12.1.11. **Złamanie kompresyjne kręgu** ■ 364
Rafał Sapuła
- 12.1.12. **Bakteryjne zapalenie stawów** ■ 365
Anna Kuryliszyn-Moskal
- 12.1.13. **Niebakteryjne (reaktywne) zapalenie stawów** ■ 366
Anna Kuryliszyn-Moskal
- 12.1.14. **Zapalenie ścięgna Achillesa** ■ 367
Rafał Sapuła
- 12.1.15. **Zerwanie ścięgna Achillesa** ■ 367
Rafał Sapuła
- 12.2. **Najczęstsze choroby przewlekłe** ■ 369
- 12.2.1. **Choroba zwyrodnieniowa stawów** ■ 369
Anna Górka, Anna Kuryliszyn-Moskal
- 12.2.2. **Zesztywniające zapalenie stawów kręgosłupa** ■ 371
Anna Górka
- 12.2.3. **Bóle krzyża** ■ 372
Anna Górka
- 12.2.4. **Konflikt rzepkowo-udowy.
Chondromalacja rzepki** ■ 376
Rafał Sapuła
- 12.2.5. **Osteoporoza** ■ 377
Anna Wawrzyniak
- 12.2.6. **Dna moczanowa** ■ 381
Anna Górka
- 12.2.7. **Reumatoidalne zapalenie stawów** ■ 384
Anna Górka
- 12.2.8. **Fibromialgia** ■ 386
Anna Górka
- 12.2.9. **Przykurcz Dupuytrena** ■ 388
Rafał Sapuła
- 12.2.10. **Ganglion (torbiel galaretowata)** ■ 389
Rafał Sapuła
- 12.2.11. **Paluch koślawy** ■ 389
Rafał Sapuła
- 12.2.12. **Ostroga piętowa** ■ 390
Rafał Sapuła
- 12.2.13. **Torbiel Bakera** ■ 391
Rafał Sapuła
- 12.2.14. **Choroba (objaw) i zespół Raynauda** ■ 392
Anna Górka
- 13.1.10. **Ostre odmiedniczkowe zapalenie nerek** ■ 398
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.6. **Skřęt jądra** ■ 399
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.7. **Zakażenie układu moczowego
u ciężarnych** ■ 400
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.8. **Zakażenia układu moczowego u dzieci** ■ 401
Elżbieta Mizgała
- 13.1.9. **Rzęsistkowica** ■ 402
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.10. **Chlamydiaza** ■ 402
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.11. **Drożdżycza pochwy** ■ 403
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.12. **Bakteryjne zapalenie pochwy** ■ 404
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.13. **Opryszczka narządów płciowych** ■ 404
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.14. **Kłykciny kończyste** ■ 405
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.15. **Rzeżączka** ■ 406
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.16. **Kiła** ■ 406
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.2. **Najczęstsze choroby przewlekłe** ■ 408
- 13.2.1. **Refluks pęcherzowo-moczowodowy** ■ 408
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.2.2. **Bezobjawowa bakteriuria** ■ 408
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.2.3. **Kamica moczowa** ■ 409
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.2.4. **Kłębuszkowe zapalenia nerek** ■ 411
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.2.5. **Nefropatia pokontrastowa** ■ 411
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.2.6. **Przewlekła choroba nerek** ■ 413
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.2.7. **Nietrzymanie moczu** ■ 414
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.2.8. **Torbiele nerek** ■ 415
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska

13 CHOROBY UKŁADU MOCZOWO-PŁCIOWEGO ■ 395

13.1. Najczęstsze schorzenia ostre ■ 396

- 13.1.1. **Zapalenie pęcherza moczowego** ■ 396
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.2. **Zapalenie cewki moczowej** ■ 396
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.3. **Zapalenie najądrza** ■ 397
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.1.4. **Zapalenie gruczołu krokowego** ■ 398
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska

- 13.2.9. **Guzy nerki** ■ 416
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.2.10. **Rak nerki** ■ 416
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska
- 13.2.11. **Rak pęcherza moczowego** ■ 417
Andrzej Jaroszyński, Tomasz Zaborowski,
Paweł Kiciński, Anna Jaroszyńska

14 CHOROBY UKŁADU LIMFATYCZNEGO ■ 419

- 14.1. **Najczęstsze schorzenia ostre** ■ 420
- 14.1.1. **Zapalenie węzłów chłonnych** ■ 420
Przemysław Szyber, Agnieszka Mastalerz-Migas
- 14.1.2. **Pęknięcie śledziony** ■ 420
Przemysław Szyber
- 14.2. **Najczęstsze choroby przewlekłe** ■ 422
- 14.2.1. **Obrzęki limfatyczne** ■ 422
Piotr Szyber

15 CHOROBY UKŁADU KRWIOTÓRCZEGO ■ 425

- 15.1. **Najczęstsze choroby przewlekłe** ■ 426
- 15.1.1. **Niedokrwistość z niedoboru żelaza** ■ 426
Jolanta Sawicka-Powierza
- 15.1.2. **Niedokrwistość z niedoboru witaminy B₁₂** ■ 428
Jolanta Sawicka-Powierza
- 15.1.3. **Niedokrwistość z niedoboru kwasu foliowego** ■ 429
Jolanta Sawicka-Powierza
- 15.1.4. **Inne niedokrwistości** ■ 430
Jolanta Sawicka-Powierza
- 15.1.5. **Czerwienica** ■ 431
Łukasz Bołkun
- 15.1.6. **Czerwienica prawdziwa** ■ 432
Łukasz Bołkun
- 15.1.7. **Małopłytkowość** ■ 433
Łukasz Bołkun
- 15.1.8. **Nadpłytkowość samoistna** ■ 434
Łukasz Bołkun
- 15.1.9. **Ostra białaczka szpikowa** ■ 435
Łukasz Bołkun
- 15.1.10. **Ostra białaczka limfoblastyczna** ■ 437
Łukasz Bołkun
- 15.1.11. **Przewlekła białaczka szpikowa** ■ 438
Łukasz Bołkun
- 15.1.12. **Przewlekła białaczka limfocytowa** ■ 440
Jolanta Sawicka-Powierza
- 15.1.13. **Szpiczak plazmocytowy** ■ 441
Jolanta Sawicka-Powierza
- 15.1.14. **Chłoniaki** ■ 443
Łukasz Bołkun
- 15.1.15. **Zespół mielodysplastyczny** ■ 445
Łukasz Bołkun

16 CHOROBY UKŁADU NERWOWEGO ■ 447

- 16.1. **Najczęstsze schorzenia ostre** ■ 448
- 16.1.1. **Przejęściowy atak niedokrwienny i udar mózgu** ■ 448
Wojciech Ambrosius
- 16.1.2. **Krwotok podpajęczynówkowy** ■ 450
Wojciech Ambrosius
- 16.1.3. **Krwawienie podtwardówkowe** ■ 451
Wojciech Ambrosius
- 16.1.4. **Krwawienie nadtwardówkowe** ■ 452
Wojciech Ambrosius
- 16.1.5. **Neuralgia trójdzielna** ■ 453
Alicja Kalinowska-Łyszczarz
- 16.1.6. **Porażenie nerwu twarzonego ośrodkowe i obwodowe** ■ 454
Alicja Kalinowska-Łyszczarz
- 16.1.7. **Wstrząśnienie mózgu** ■ 456
Karolina Popławska-Domaszewicz,
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 16.1.8. **Omdlenie** ■ 457
Karolina Popławska-Domaszewicz,
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 16.1.9. **Utrata przytomności** ■ 458
Karolina Popławska-Domaszewicz,
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 16.1.10. **Zapalenie tętnicy skroniowej (choroba Hortona)** ■ 460
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 16.2. **Najczęstsze choroby przewlekłe** ■ 461
- 16.2.1. **Bóle głowy** ■ 461
Alicja Kalinowska-Łyszczarz
- 16.2.2. **Zawroty głowy pochodzenia ośrodkowego** ■ 463
Alicja Kalinowska-Łyszczarz
- 16.2.3. **Padaczka** ■ 465
Karolina Popławska-Domaszewicz,
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 16.2.4. **Stwardnienie rozsiane** ■ 467
Alicja Kalinowska-Łyszczarz
- 16.2.5. **Choroba i zespół Parkinsona** ■ 468
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 16.2.6. **Drżenie samoistne (choroba Minora)** ■ 470
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 16.2.7. **Guzy ośrodkowego układu nerwowego** ■ 471
Adam Niezgoda
- 16.2.8. **Zapalenia pojedynczych nerwów** ■ 472
Adam Niezgoda
- 16.2.9. **Polineuropatie** ■ 473
Adam Niezgoda
- 16.2.10. **Choroba neuronu ruchowego** ■ 474
Adam Niezgoda
- 16.2.11. **Zespół niespokojnych nóg** ■ 475
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 16.2.12. **Choroba Alzheimera** ■ 476
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 16.2.13. **Otępienie naczyniopochodne** ■ 478
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 16.2.14. **Otępienie z ciałami Lewy'ego** ■ 479
Jolanta Florczak-Wyspiańska

17.1. Najczęstsze choroby przewlekłe ■ 482

- 17.1.1. Guzy przysadki – prolaktynoma, akromegalia, choroba Cushinga** ■ 482
Aleksandra Gilis-Januszewska,
Beata Piwońska-Solska,
Małgorzata Trofimiuk-Müldner,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.1.1. Guz prolaktynowy – prolaktynoma** ■ 482
Aleksandra Gilis-Januszewska,
Beata Piwońska-Solska,
Małgorzata Trofimiuk-Müldner,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.1.2. Akromegalia** ■ 483
Aleksandra Gilis-Januszewska,
Beata Piwońska-Solska,
Małgorzata Trofimiuk-Müldner,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.1.3. Choroba Cushinga** ■ 484
Aleksandra Gilis-Januszewska,
Beata Piwońska-Solska,
Małgorzata Trofimiuk-Müldner,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.2. Moczówka prosta** ■ 485
Małgorzata Trofimiuk-Müldner,
Aleksandra Gilis-Januszewska,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.3. Niedoczynność przedniego płata przysadki** ■ 486
Małgorzata Trofimiuk-Müldner,
Aleksandra Gilis-Januszewska,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.4. Wole guzkowe nietoksyczne (wole obojętne)** ■ 487
Monika Buziak-Bereza, Małgorzata Kieć-Klimczak,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.5. Nadczynność tarczycy – choroba Gravesa-Basedowa, wole guzkowe nadczynne** ■ 489
Monika Buziak-Bereza, Małgorzata Kieć-Klimczak,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.6. Niedoczynność tarczycy** ■ 491
Monika Buziak-Bereza, Małgorzata Kieć-Klimczak,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.7. Zapalenia tarczycy** ■ 492
Monika Buziak-Bereza, Małgorzata Kieć-Klimczak,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.8. Rak tarczycy** ■ 493
Monika Buziak-Bereza, Małgorzata Kieć-Klimczak,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.9. Choroby tarczycy w ciąży** ■ 494
Monika Buziak-Bereza, Małgorzata Kieć-Klimczak,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.10. Nadczynność przytarczyc** ■ 495
Małgorzata Trofimiuk-Müldner,
Małgorzata Kieć-Klimczak,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.11. Niedoczynność przytarczyc** ■ 496
Małgorzata Kieć-Klimczak,
Małgorzata Trofimiuk-Müldner,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk
- 17.1.12. Guzy nadnerczy – incydentaloma, hiperaldosteronizm pierwotny, guz chromochłonny, zespół Cushinga** ■ 497
Beata Piwońska-Solska, Aleksandra Gilis-Januszewska,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk

17.1.12.1. Incydentaloma – przypadkowo wykryty**guz nadnercza** ■ 497Beata Piwońska-Solska,
Aleksandra Gilis-Januszewska,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk**17.1.12.2. Hiperaldosteronizm pierwotny** ■ 498Beata Piwońska-Solska,
Aleksandra Gilis-Januszewska,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk**17.1.12.3. Guz chromochłonny** ■ 499Beata Piwońska-Solska,
Aleksandra Gilis-Januszewska,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk**17.1.12.4. Zespół Cushinga** ■ 499Beata Piwońska-Solska,
Aleksandra Gilis-Januszewska,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk**17.1.13. Pierwotna niedoczynność kory nadnerczy – choroba Addisona** ■ 500Beata Piwońska-Solska, Aleksandra Gilis-Januszewska,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk**17.1.14. Nowotwory neuroendokrynne** ■ 501

Anna Sowa-Staszczak, Alicja Hubalewska-Dydejczyk

17.1.15. Hiperandrogenizm u kobiet ■ 502Beata Piwońska-Solska, Aleksandra Gilis-Januszewska,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk**17.1.16. Hipogonadyzm u mężczyzn** ■ 502Małgorzata Trofimiuk-Müldner, Monika Buziak-Bereza,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk**17.1.17. Ginekomastia** ■ 504Małgorzata Trofimiuk-Müldner, Monika Buziak-Bereza,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk**17.1.18. Zaburzenia wzrostania** ■ 505Aleksandra Gilis-Januszewska, Beata Piwońska-Solska,
Alicja Hubalewska-Dydejczyk**17.1.19. Cukrzyca** ■ 506

Ireneusz Szymczyk, Wiesława Fabian

17.1.20. Hiperlipidemia ■ 512

Jacek Józwiak

17.1.21. Zespół metaboliczny ■ 514

Jacek Józwiak

17.1.22. Otyłość ■ 515Elżbieta Tomiak, Agnieszka Mastalerz-Migas,
Magdalena Olszanecka-Glinianowicz**18 CHOROBY NARZĄDU WZROKU** ■ 519**18.1. Najczęstsze schorzenia ostre** ■ 520**18.1.1. Jęczmień** ■ 520

Anna Zaleska-Żmijewska

18.1.2. Gradówka ■ 520

Anna Zaleska-Żmijewska

18.1.3. Zapalenie brzegów powiek ■ 521

Ewa Langwińska-Wośko

18.1.4. Zaburzenia ustawienia brzegów powiek (odwinięcie, podwinięcie powieki) ■ 522

Anna Zaleska-Żmijewska

18.1.5. Zapalenie spojówek ■ 523

Justyna Izdebska

18.1.6. Wylew podspojówkowy ■ 525

Ewa Langwińska-Wośko

- 18.1.7. **Niedrożność dróg łzowych** ■ 525
Ewa Langwińska-Wośko
- 18.1.8. **Zapalenie worka łzowego i dróg łzowych** ■ 526
Ewa Langwińska-Wośko
- 18.1.9. **Zapalenie rogówki** ■ 527
Justyna Izdebska
- 18.1.10. **Zapalenie twardówki** ■ 528
Ewa Langwińska-Wośko
- 18.1.11. **Zapalenie nadtwardówki** ■ 529
Ewa Langwińska-Wośko
- 18.1.12. **Zapalenie błony naczyniowej (zapalenie tęczówki)** ■ 530
Anna Zaleska-Żmijewska
- 18.1.13. **Zapalenie nerwu wzrokowego** ■ 531
Anna Zaleska-Żmijewska
- 18.1.14. **Zamknięcie tętnicy środkowej siatkówki** ■ 532
Magdalena Ulińska
- 18.1.15. **Zakrzep żyły siatkówki** ■ 533
Magdalena Ulińska
- 18.1.16. **Odwartwienie siatkówki** ■ 535
Magdalena Ulińska
- 18.1.17. **Ciało obce na powierzchni oka** ■ 536
Justyna Izdebska
- 18.1.18. **Ciało obce wewnątrzgałkowe** ■ 537
Magdalena Ulińska
- 18.1.19. **Uraz oka** ■ 538
Justyna Izdebska
- 18.2. Najczęstsze choroby przewlekłe** ■ 540
- 18.2.1. **Zespół suchego oka** ■ 540
Ewa Langwińska-Wośko
- 18.2.2. **Dystrofie, ektazje, zwyrodnienia rogówki** ■ 541
Justyna Izdebska, Jacek P. Szaflik
- 18.2.3. **Jaskra** ■ 542
Anna Kamińska
- 18.2.4. **Zaćma** ■ 546
Jacek P. Szaflik
- 18.2.5. **Retinopatia cukrzycowa** ■ 549
Magdalena Ulińska
- 18.2.6. **Angiopatia nadciśnieniowa** ■ 550
Anna Zaleska-Żmijewska
- 18.2.7. **Zwyrodnienie plamki związane z wiekiem** ■ 551
Magdalena Ulińska
- 19 ZABURZENIA PSYCHICZNE** ■ 555
- 19.1. Najczęstsze schorzenia ostre** ■ 556
- 19.1.1. **Zaburzenia świadomości** ■ 556
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.1.2. **Próba samobójcza** ■ 557
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2. Najczęstsze choroby przewlekłe** ■ 560
- 19.2.1. **Depresja** ■ 560
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.2. **Zaburzenie afektywne dwubiegunowe** ■ 563
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.3. **Zaburzenia lękowe** ■ 565
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.4. **Zaburzenia występujące pod postacią somatyczną** ■ 568
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.5. **Zaburzenia stresowe pourazowe** ■ 569
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.6. **Zaburzenie adaptacyjne** ■ 570
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.7. **Bezsensowność** ■ 571
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.8. **Zespół przewlekłego zmęczenia** ■ 574
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.9. **Schizofrenia** ■ 575
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.10. **Zespoły otępienne** ■ 578
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.11. **Uzależnienia** ■ 580
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.11.1. **Uzależnienie od alkoholu** ■ 581
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.11.2. **Zaburzenia psychiczne związane z przyjmowaniem leków uspokajających i nasennych** ■ 583
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.11.3. **Nadużywanie substancji niepowodujących uzależnienia** ■ 584
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.11.4. **Zaburzenia psychiczne związane z przyjmowaniem nikotyny** ■ 584
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.11.5. **Uzależnienie od środków odurzających** ■ 584
Dorota Rogowska-Szadkowska
- 19.2.12. **Wybrane zagadnienia z psychiatrii dziecięcej** ■ 586
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.12.1. **Upośledzenia umysłowe (niepełnosprawność intelektualna)** ■ 586
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.12.2. **Autyzm dziecięcy** ■ 587
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.12.3. **Zaburzenia hiperkinetyczne (zespoły nadpobudliwości ruchowej; zaburzenie z deficytem uwagi i nadpobudliwością psychoruchową)** ■ 587
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.13. **Wybrane zagadnienia z zaburzeń odżywiania** ■ 588
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.13.1. **Jadłowstręt psychiczny (anoreksja)** ■ 588
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.13.2. **Żarłoczność psychiczna (bulimia)** ■ 589
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska
- 19.2.13.3. **Zaburzenie odżywiania z napadami jedzenia** ■ 589
Monika Kantorska-Janiec, Joanna Rymaszewska

20 CHOROBY NARZĄDU SŁUCHU I RÓWNOWAGI ■ 591

20.1. Najczęstsze schorzenia ostre ■ 592

- 20.1.1. **Zapalenie nerwu przedsionkowego** ■ 592
Marek Rogowski
- 20.1.2. **Czop woskowinowy** ■ 593
Marek Rogowski

20.2. Najczęstsze choroby przewlekłe ■ 595

- 20.2.1. **Zawroty głowy** ■ 595
Marek Rogowski
- 20.2.2. **Choroba Ménière'a** ■ 597
Marek Rogowski
- 20.2.3. **Szum uszny** ■ 599
Marek Rogowski
- 20.2.4. **Niedosłuch** ■ 601
Marek Rogowski

21 CHOROBY ZAKAŻNE ■ 605

21.1. Najczęstsze schorzenia ostre ■ 606

- 21.1.1. **Odra** ■ 606
Bożena Panasiuk
- 21.1.2. **Mononukleozą zakaźną** ■ 606
Jerzy Jaroszewicz
- 21.1.3. **Różyczka** ■ 608
Bożena Panasiuk
- 21.1.4. **Świnka (nagminne zapalenie przyusznic)** ■ 609
Bożena Panasiuk
- 21.1.5. **Ospa wietrzna** ■ 610
Alicja Kalinowska
- 21.1.6. **Rumień nagły** ■ 611
Alicja Kalinowska
- 21.1.7. **Choroba bostońska** ■ 611
Alicja Kalinowska
- 21.1.8. **Zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych** ■ 612
Anatol Panasiuk
- 21.1.9. **Inwazyjna choroba meningokokowa** ■ 614
Anatol Panasiuk
- 21.1.10. **Inwazyjna choroba pneumokokowa** ■ 615
Anna Parfieniuk-Kowierda
- 21.1.11. **Kleszczowe zapalenie mózgu** ■ 616
Anatol Panasiuk
- 21.1.12. **Tężec** ■ 617
Anna Parfieniuk-Kowierda
- 21.1.13. **Zatrucie jadem kiełbasianym (toksyną botulinową, botulizm)** ■ 619
Anna Parfieniuk-Kowierda
- 21.1.14. **Owsica** ■ 620
Anna Grzeszczuk
- 21.1.15. **Glistnica** ■ 620
Anna Grzeszczuk
- 21.1.16. **Giardioza (lamblioza)** ■ 621
Anna Grzeszczuk
- 21.1.17. **Tasiemczyce** ■ 622
Tadeusz W. Łapiński
- 21.1.18. **Włośnica** ■ 623
Tadeusz W. Łapiński

21.1.19. **Bąblowica** ■ 623
Tadeusz W. Łapiński

21.1.20. **Malaria (zimnica)** ■ 624
Henryka Mięgoć

21.1.21. **Zatrucia pokarmowe** ■ 626
Henryka Mięgoć

21.2. Najczęstsze choroby przewlekłe ■ 628

- 21.2.1. **Choroba retrowirusowa** ■ 628
Anna Grzeszczuk
- 21.2.2. **Wirusowe zapalenie wątroby typu B** ■ 630
Jerzy Jaroszewicz
- 21.2.3. **Wirusowe zapalenie wątroby typu C** ■ 632
Robert Flisiak
- 21.2.4. **Borelioza z Lyme** ■ 634
Robert Flisiak
- 21.2.5. **Toksoplazmoza** ■ 636
Anatol Panasiuk

22 CHOROBY SKÓRY ■ 639

22.1. Najczęstsze schorzenia ostre ■ 640

- 22.1.1. **Półpasiec** ■ 640
Alina Jankowska-Konsur, Joanna Maj
- 22.1.2. **Róża** ■ 641
Alina Jankowska-Konsur, Joanna Maj
- 22.1.3. **Liszajec zakaźny** ■ 642
Alina Jankowska-Konsur, Joanna Maj
- 22.1.4. **Czyrak i czyrak gromadny** ■ 643
Alina Jankowska-Konsur, Joanna Maj
- 22.1.5. **Zapalenie mieszków włosowych** ■ 643
Alina Jankowska-Konsur, Joanna Maj
- 22.1.6. **Zanokcica. Zapalenie wałów paznokciowych** ■ 644
Alina Jankowska-Konsur, Joanna Maj
- 22.1.7. **Zakażenia grzybicze** ■ 645
Alina Jankowska-Konsur, Joanna Maj
- 22.1.8. **Świerzb** ■ 649
Alina Jankowska-Konsur, Joanna Maj
- 22.1.9. **Zajady** ■ 650
Joanna Maj, Alina Jankowska-Konsur
- 22.1.10. **Zapalenie okołoustne** ■ 651
Joanna Maj, Alina Jankowska-Konsur
- 22.1.11. **Pokrzywka i obrzęk naczyńioruchowy** ■ 651
Joanna Maj, Alina Jankowska-Konsur
- 22.1.12. **Rumień guzowaty** ■ 653
Joanna Maj, Alina Jankowska-Konsur
- 22.1.13. **Rumień wielopostaciowy** ■ 654
Joanna Maj, Alina Jankowska-Konsur
- 22.1.14. **Oparzenia** ■ 655
Joanna Maj, Alina Jankowska-Konsur
- 22.1.15. **Odmrożenia** ■ 656
Joanna Maj, Alina Jankowska-Konsur
- 22.1.16. **Rana cięta** ■ 657
Przemysław Szyber
- 22.1.17. **Rana kąsana** ■ 658
Przemysław Szyber
- 22.1.18. **Rana szarpana** ■ 659
Przemysław Szyber

22.2. Najczęstsze choroby przewlekłe ■ 661

- 22.2.1. **Bielactwo nabyte** ■ 661
Aleksandra Batycka-Baran, Joanna Maj
- 22.2.2. **Brodawki wirusowe** ■ 662
Joanna Maj, Aleksandra Batycka-Baran
- 22.2.3. **Liszaj płaski** ■ 663
Joanna Maj, Aleksandra Batycka-Baran
- 22.2.4. **Znamię barwnikowe** ■ 664
Joanna Maj, Aleksandra Batycka-Baran
- 22.2.5. **Czerniak** ■ 665
Joanna Maj, Aleksandra Batycka-Baran
- 22.2.6. **Rak podstawnokomórkowy** ■ 666
Joanna Maj, Aleksandra Batycka-Baran
- 22.2.7. **Łupież pstry** ■ 667
Joanna Maj, Aleksandra Batycka-Baran
- 22.2.8. **Łojotokowe zapalenie skóry.
Łupież owłosionej skóry głowy** ■ 668
Joanna Maj, Aleksandra Batycka-Baran
- 22.2.9. **Łuszczyca** ■ 669
Aleksandra Batycka-Baran, Joanna Maj
- 22.2.10. **Mięczak zakaźny** ■ 670
Aleksandra Batycka-Baran, Joanna Maj
- 22.2.11. **Liszaj zwykły przewlekły (neurodermit)** ■ 671
Aleksandra Batycka-Baran, Joanna Maj
- 22.2.12. **Łysienie** ■ 671
Aleksandra Batycka-Baran, Joanna Maj
- 22.2.13. **Trądzik zwykły (zwyczajny, pospolity)** ■ 673
Aleksandra Batycka-Baran, Joanna Maj
- 22.2.14. **Trądzik różowaty** ■ 674
Aleksandra Batycka-Baran, Joanna Maj
- 22.2.15. **Atopowe zapalenie skóry** ■ 675
Aleksandra Batycka-Baran, Joanna Maj
- 22.2.16. **Kontaktowe zapalenie skóry
(wyprysk kontaktowy)** ■ 677
Aleksandra Batycka-Baran, Joanna Maj
- 22.2.17. **Nadmierne pocenie (potliwość)** ■ 678
Aleksandra Batycka-Baran, Joanna Maj
- 22.2.18. **Owrzodzenia podudzi** ■ 679
Aleksandra Batycka-Baran, Joanna Maj

23 CHOROBY UKŁADU ROZRODCZEGO ■ 681**23.1. Najczęstsze schorzenia ostre** ■ 682

- 23.1.1. **Krwotok z dróg rodnych** ■ 682
Małgorzata Kampioni, Maciej Wilczak

23.2. Najczęstsze choroby przewlekłe ■ 683

- 23.2.1. **Zaburzenia miesiączkowania** ■ 683
Piotr Dydowicz, Maciej Wilczak
- 23.2.2. **Choroby sutka** ■ 684
Monika Englert-Golon, Maciej Wilczak
- 23.2.3. **Rak sutka** ■ 685
Monika Englert-Golon, Maciej Wilczak
- 23.2.4. **Mięśniaki macicy** ■ 686
Maciej Wilczak, Małgorzata Kampioni
- 23.2.5. **Rak trzonu macicy** ■ 687
Maciej Wilczak, Monika Englert-Golon

23.2.6. Rak szyjki macicy ■ 688

Piotr Dydowicz, Maciej Wilczak

23.2.7. Rak jajnika ■ 689

Małgorzata Kampioni, Maciej Wilczak

23.2.8. Zaburzenia okresu menopauzy ■ 690

Maciej Wilczak, Małgorzata Kampioni

23.2.9. Łagodny rozrost gruczołu krokowego ■ 692

Karolina Chmaj-Wierzchowska, Maciej Wilczak

23.2.10. Rak gruczołu krokowego ■ 693

Karolina Chmaj-Wierzchowska, Maciej Wilczak

23.2.11. Zaburzenia erekcji ■ 694

Karolina Chmaj-Wierzchowska, Maciej Wilczak

23.2.12. Żyłaki powrózka nasiennego ■ 695

Maciej Wilczak, Karolina Chmaj-Wierzchowska

23.2.13. Guzy jąder ■ 696

Piotr Dydowicz, Maciej Wilczak

23.2.14. Wnętrostwo ■ 697

Maciej Wilczak, Karolina Chmaj-Wierzchowska

24 ZATRUCIA ■ 699**24.1. Tlenek węgla** ■ 700

Lech Panasiuk

24.2. Grzyby ■ 701

Lech Panasiuk

24.3. Alkohole ■ 703

Lech Panasiuk

24.4. Narkotyki i środki halucynogenne ■ 704

Lech Panasiuk

24.5. Leki ■ 706

Lech Panasiuk

**25 STANY ZAGROŻENIA ŻYCIA
I PROCEDURY RATUNKOWE** ■ 709**25.1. Krwawienie z górnego odcinka
przewodu pokarmowego** ■ 710

Adam Windak

25.2. Krwotok podpajęczynówkowy ■ 711

Wojciech Ambrosius

25.3. Niedrożność przewodu pokarmowego ■ 713

Małgorzata Palka

25.4. Obrzęk płuc ■ 714

Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz

25.5. Odma ■ 715

Bartosz J. Sapilak

25.5.1. Odma śródpiersia ■ 715

Bartosz J. Sapilak

25.5.2. Odma podskórna ■ 716

Bartosz J. Sapilak

25.5.3. Odma śródczaszkowa ■ 716

Bartosz J. Sapilak

25.5.4. Odma otrzewnowa ■ 716

Bartosz J. Sapilak

25.6. Odwodnienie niemowląt ■ 716

Dorota Emilia Bielska

25.7. Ostra niewydolność oddechowa ■ 719

Anna Hans-Wytrychowska, Krzysztof Wytrychowski

- 25.8. Ostry brzuch** ■ 721
Małgorzata Palka
- 25.9. Ropień pozagardłowy** ■ 722
Lucyna Polańska
- 25.10. Zaostrzenie astmy** ■ 723
Elżbieta Kryj-Radziszewska
- 25.11. Stan padaczkowy** ■ 725
Karolina Popławska-Domaszewicz,
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 25.12. Śpiączki hiperglikemiczne** ■ 726
Anna Hans-Wytrychowska, Ewa Drabik-Danis
- 25.13. Śpiączka hipoglikemiczna** ■ 728
Anna Hans-Wytrychowska, Ewa Drabik-Danis
- 25.14. Udar mózgu** ■ 731
Wojciech Ambrosius
- 25.15. Urazy głowy** ■ 733
Karolina Popławska-Domaszewicz,
Jolanta Florczak-Wyspiańska
- 25.16. Wstrząs anafilaktyczny** ■ 735
Anna Hans-Wytrychowska, Krzysztof Wytrychowski
- 25.17. Zakrzepica żył głębokich** ■ 737
Witold Drzastwa
- 25.18. Nagłe zatrzymanie krążenia** ■ 740
Lucyna Woźnicka-Leśkiewicz
- 25.19. Rozsiane wykrzepianie wewnątrznaczyniowe** ■ 742
Jolanta Sawicka-Powierza

INDEKS ■ 745

SPIS RAMEK, RYCIN I TABEL ■ 761